

ÉLETED EGY KARÉLYA, PATKÓS JULI

Szerkesztette: D. Szűcs Lászlóné sz. Horváth Erzsébet

A TISZAKÉCSKEI VÉRENGZÉS

1956 – OKTÓBER – 27

Egy szemtanú vallomása

PATKÓS Juli története

1931-2008

1931.- december 20-án, Mezőtúron születtem. Édesanyám MURÁNYI EMILIA, édesapám PATKÓS Gábor.

Nagyszüleim: PATKÓS SÁNDOR és TAKÁCS JULIANNA. Tíz gyermeket neveltek fel. Közülük, Édesapám a 7. volt. Kisbirtokos családuk őseit 1636.-ig tudja visszavezetni.. Nemességet számukra II. Ferdinánd adott.

Családukban, gyermekáldásban nem volt hiány, én hetediknek születtem a tizenkettő közül. Szüleim 1922-ben kötöttek házasságot, édesapám református, édesanyám katolikus vallású volt. Az egyházi törvények engedménye értelmében a fiúk az apa, a lányok az anya vallását követték. Ezt a törvényt a Katolikus Egyház 1926-ban szigorította.- törvénybe iktatta a reverzálist.- a katolikus vallást tette kötelezővé, mindkét nemnél.

Édesapám tanyás gazdaként nevelte gyermekeit szorgalmas felelőségével.

Emlékszem: Gabi bátyám, aki 7 évvel volt tölem idősebb – minden karácsony éjszakáján a 6 kilométer távolságban lévő tanyáról kísért bennünket az éjféli misére. Édesapám a kisebb testvéreimre vigyázott.

Az első két osztályomat a mezőtúri Alsóvízköz Szőlőhátú iskolában végeztem, ahova később gyakorló tanítóként tértem vissza.

Majd az Újvárosi iskolában, **Gaudi Mária tanítónő** figyelt fel rám, háromszor is kijött a tanyára Szüleimet megszólítva..

„Patkós úr! Ezt a gyereket taníttatni kell!”

„Nem nevelek urat – volt a kemény válasz – a hetven unokatestvér közül senkit nem taníttunk a családban! Legfeljebb iparos tanoncnak mehettek tovább!”

Végül, még is győzött a ráhatás és 1944-ben beírtak a mezőtúri Teleki Blanka gimnázium első osztályába.

„Nomen est omen!”

Való igaz, a név kötelez, de most megfordítanám, akik a TELEKI BLANKA LEÁNY ISKOLÁBA beléptek: – meg merem kockáztatni- a gimnázium létrejötté, valamint névadója sorsa egy kicsit reincarnálódott a tanulók sorsában is.

Senki nem vitatta a XIX. század végén, mennyire fontos, hogy a Nagyalföld szívében meghonosodjon egy felsőbb leányiskola. Létrejöttét hosszú évek vitája, küzdelmes harca előzte meg.

Az első értesülést az iskola szükségességről a Mezőtúr és Vidéke 1890-junius-8.-i számában olvashatjuk.

A viharos előkészületek után - **1897 szeptemberében** - megnyitotta kapuit Mezőtúron a **felsőbb leányiskola**.

Az első két osztály tanulói 67-s létszámmal -a református egyház által felajánlott „Zsindelyes”-ben – megkezdte tanulmányait.

Piros betűs ünnepnap volt ez a város életében. A helyi lapok új korszakként jelölték meg nem csak Mezőtúr, de az egész Nagyalföld történetében. „Hiszen felsőbb leányiskolát „Budapest, Szeged, Temesvár, Arad, Nagyvárad, Debrecen, Miskolc városok által határolt területen belül csak Mezőtúron találhatunk.” /i.m.: Dr. Gombás István: A Mezőtúri Teleki Blanka Gimnázium történet. 21.o. /Évkönyv, 1997. Klima Ipari Centrum Rt. Mezőtúr/

A kötelező lépcsőfokok végigjárása után,

„/.../ 38867/1896. sz. Jóváhagyatott a törvényhozás hozzájárulásának feltétele mellett oly változással, hogy az építkezés 1897-ben az ezen évi költségvetésnek törvényerőre emelkedése után fog megkezdetni, s hogy a tervezett iskolát ennél fogva 1897 őszén egyelőre bérelt helyiségben fogom megnyitni.

Budapest, 1896. augusztus 17.

A miniszter helyett Zsilinszky államtitkár”

/i.m.: 20. old./

A jelenlegi tanügyi épület a kivitelezők szorgalmas munkáját dicsérte: **1899. szeptemberére** „/.../teljesen felszerelve, az oktatáshoz szükséges berendezéssel átadták./.../”

1922-ben a Vallás és Köznevelési Minisztérium a 64.408/V.sz. rendeletével az állami középiskoláknál névváltoztatásra adott utasítást. Ezzel akarta a növendékeit a „hősök példáján keresztül” nevelni.

A mezőtúri leánygimnázium **gróf Teleki Blanka** nevét vette fel címébe.

„ A kor rohanó gyorsasággal változtatja át az életet,
elmaradni nem szabad, nem lehet.”

/Teleki Blanka/

Teleki Blanka az 1848-s magyar szabadságharc lánglelkű nagyasszonya, aki elsőként valósította meg a hazáját szerető magyar lánynevelés eszméjét.

1807-ben Hosszúfalván / Szatmár megye/ született. A **Teleki** név csillaga már rég a magyar égbolton virított: szellemiségüket, a hazájuk javára kamatoztatták.

Nagylány korát gróf **Brunszwik Teréz** nagynénje körében, Budán töltötte. Társadalmi körökben való megjelenése egybeesik a XIX. század forrongó időszakának első éveivel.

A grófnő erős nemzeti érzelmeivel szomorúan állapítja meg, a magyar nők neveltetése hazájukban mennyire siralmas.

A mágnesvilág hölgyeit idegen nevelőnők /német, francia, angol/ látják el. Nem véletlen, hogy Vörösmarty Mihály verse – „Az úri hölgyhöz.” Arra ösztönzi, hogy a magyar nők neveltetésében sürgős változtatásokat kell foganatosítani

Külföldre utazik, hogy tanulmányozza a női nevelőintézeteket, s azok példájára 1846-ban megnyitja a „Magyar felsőbb nevelőintézetet”

A történelem vihara hamar elsodorja e kezdeményezést.

Windischgrätz herceg közeledésére Pesthez, felosztatja az intézetet és menekül.

Nagyváradon és pálfalvi kastélyában a forradalom katonáit, szegényeit pénzzel támogatja, nővérét Párizsban –De Gerando Ágost író özvegyét, Emmát – tudósítja a magyarországi eseményekről, a nép hangulatáról

Tevékenységeért a bosszút forraló osztrák kormány képviselői hamarosan elfogják, és börtönbe viszik.

Két évig tartják vizsgálati fogságban, majd 1853. január. 30.-án a haditörvényszék 10 évi várfogságra ítéli.

Teleki Blankának egyetlen „bűne” volt: az osztrák hatóságok nem tudták megtörni büszke magatartását. Vállalta sorsát, soha nem kért bocsánatot, sem kegyelmet, soha nem alázkodott meg.

Lelki ereje határtalan volt, mely jelezte az osztrák kormány felé, hogy hiába verte le a magyar forradalmat, gúzsba soha nem tudta a magyar lelkeket kötni.

Büntetését az Inn partján húzódó Kufstein várának sötét cellájában töltötte Teleki Blanka. Fogságának 6. évét betöltve szabadult a grófnő, de egészségét már soha nem nyerte vissza. Gyógykúrákról, gyógykurákra utazott, de már nem segített megtört testén semmi.

Végül Párizsba költözött családjához.

Szabadulásának öt esztendeje után – 1862-ben – visszaadta lelkét teremtőjének. Idegen földben a montparnassei temetőben nyugszik, de szelleme, példája visszatért hazájába, s minden „Telekis” lány büszkén ejti ki nevét, mikor elmondja, hogy „Igen én a mezőtúri Teleki Blanka gimnáziumban érettségiztem.”

Csodálatos nyolc évet töltöttem – a ma már több mint 110 éves – iskola falai között.

Tanáraimról csak a legnagyobb elismeréssel szólhatok.

+++

Még meg sem száradt a tinta az érettségi oklevelemen, mikor a tanya hívószavára - az akkori pedagógus hiány csökkentésére – visszatértem régi iskolámba. 1952,t írtak a naptárak!

Kezembe adták az első, második, harmadik és negyedik osztályos tankönyveket.

„Kartársnő. Jó munkát kívánok!” Indított el pályámon, meleg szavakkal, ilyen röviden, igazgatóm *Pető Sándor*. A gyakorlati segítséget *Takács Márta* iskolavezető friss diplomás tanítónő adta.

Egy év után, oklevéllel a kezemben, én is iskolavezető lettem, a Csergettyői iskolában. Majd Túlakörös II.-s iskola következett., ahonnan **1956. szeptemberében a Tiszakécske Árkus dűlő-i iskolába kerültem, mely 9 kilométerre volt Tiszakécskétől.**

A kétműszakos oktatásból a délutáni felső tagozatot bízták rám.

A mindennapos Szentmisén való részvételem, a déli ebédelésem a községben történt, s innen folytattam biciklivel utam az iskolába.

A két oldalon futó szőlőtőkék, a szorgos dolgos emberek baráti integetése, szívemet naponta melengette. Megszerettem gyorsan ezt a vidéket.

Hetente visszatértem a szülői házba, Mezőtúrra. Vasárnap, Tiszakécskén a 9 órás Szentmise után felpattantam a biciklimre s a 72 kilométeres távolságot 2-2,5 óra alatt „letektertem” Hétfő reggel a mezőtúri katolikus templomból a 6 órás szentmise után indultam vissza, - szintén biciklivel – a munkahelyemre.

Az őszi esőzések megkezdődtek. A vendégmarasztaló sár néhol térdig ért az utakon.

Tisszaföldváron keresztül a járdán közlekedtem e miatt.- „mit ad Isten!” -, egy alkalommal a rendőr azonnal észre vett. A büntetés nem is maradt el, még a személyigazolványomat is magánál tartotta. Igaz, izgalomban én is elfelejtettem visszakérni tőle.

Az iskolai munkám teljesen lefoglalt. Tájékozódásra a rádió adott lehetőséget, de az is csak a szomszédságban volt.

Az októberi verőfényes őszben furcsa hírek szállingóztak Budapestről.

1956-október-26-án tanítványaimmal kirándultunk a Tisza partra. Visszafelé jövet alig tudtunk az úton átmenni. Egymást érték a nagy teherautók, tele jókedvű, éneklő katonákkal, akik hangosan éljeneztek Kossuth Lajost és a Pesti Forradalmat.

Még az nap este Igazgatónk **Balla Gyula**, tájékoztatót, hogy Tiszakécskén holnap, azaz **OKTÓBER 27.-én** munkaszüneti nap lesz, mert.” **Szolidaritási nagy gyűlést tartunk.** „Teherautón hozzák be a dolgozókat az Állami Gazdaságból és a Termelő Szövetkezetekből. Ott leszünk! Erre az összejövetelre gyermekeket nem engedek ki, még akkor sem, ha azt hivatalból elrendelik. Bezárom két kulcsra a lányomat!”

Balla Gyula személyéhez a gyermekeket óvó szerető pedagógus képét csatlakoztatom. Ő volt az, aki megakadályozta, hogy október 26-án Kecskemétről odavezényelt „idegenekkel” komolyabb összetűzés történjen.

Mindenki tudta, de a megtorlás Nála sem maradhatott el. Sokáig a kecskeméti homokbánya lakója lett. Visszatérve a „büntésből”, tanítói munkáját folytathatta, de rendőri felügyelet mellett. A sok ártatlan emberrel együtt a kádári diktatúra őt sem kímélte meg.

Dr. Szántó Konrád az „1956-os forradalom és a katolikus egyház” című munkájában így örökítette meg ezt a napot:

„/.../ Bács-Kiskun megyében olyan nagy katonai erő állomásozott, amely bőven elégséges volta komolyabb megmozdulások vagy atrocitások erőszak nélkül történő megakadályozására. A Kecskeméten tartózkodó 3. hadtest parancsnoka **Gyurkó Lajos** vezérőrnagy azonban a kisebb tüntetésekre is erőszakkal igyekezett válaszolni. Amikor 27.-én megtudta, hogy Kiskörösön kiengedték a járási börtön rabjait és ledöntötték a szovjet hősi emlékművet, két repülőgépet küldött oda, amely tüzet zúdított a tüntetőkre. Hat ember megsebesült. Jánoshalmán már 26.-án riasztó lövésekkel oszlatták szét a felvonulókat.

Gyurkó Lajos legbarbárabb tettét **Tiszakécskén** hajtotta végre. Október 26.-án éjjel Kecskemétről egy teherautónyi fegyveres érkezett, amely szétugrasztotta a helybeli rendőrséget. Másnap reggel hatalmas tüntetés kezdődött el. Reggel többen magyar zászlókat hoztak és azokat a katolikus templom tornyára, tűzték ki. Délelőtt a permetezőgépgyárból indult el a menet a vasút felé, onnan a Körösi utcán át a főtéren lévő országzászlóig. A téren, mintegy 300 ember, nagyrészt férfi foglalt helyet, a legnagyobb rendben úgy féltizenkettő körül. A fejük fölött két lökhajtásos gép körözött. Az ünnepség a Szózáttal kezdődött, majd a Nemzeti Dalból két versszakot szavalt el **Matúz Dezső**, Őt követte **Orosz Zoltán** tanácselnök, ki felolvasta különféle intézményekből érkezett, nagyjából azonos tartalmú követeléseket, az embereket, pedig nyugalomra szólította fel. Befejezésül a Himnusz kezdte a tömeg énekelni, de csak a közepéig jutott, mivel az újból megjelent lökhajtásos gép tüzet zúdított az emberekre. **Gémes Mihály** plébános mellett két méterre csapódott be az egyik lövedék. Mindenki menekült, amerre csak látott. Szerencsére a templom ajtaja nyitva volt, sokan oda szaladtak, közülük sokan vérző sebekkel. A két Rata visszafordulva második hullámban is szórta a gyilkos tüzet. A templomban fekvő súlyos sebesülteket vállkendőkből, oltárterítőkből és karingekből tépett fehér anyaggal kötözték be, részben a hívek, részben a plébános és káplánjai. A plébános közben a térre rohant ki, hogy az ott fekvő haldoklóknak feladja a betegek kenetét, amely most már utolsó kenet volt. A repülőgépek harmadik hullámban is támadtak. Újabb halottak buktak a földre. A harmadik támadás mentette meg a község párttitkárát, **Fehér Józsefet**, akit a községházáról kihajtottak, ütve, fenyegetve kísérték a templom felé. A plébános vette ki a kezükből. „Elég volt a vérontásból, inkább segítsenek a sebesülteket ellátni.” Az újabb támadás okozta zavarban a párttitkárnak sikerült egerutat nyernie. Éjjel a plébános védelmét kérte, aki a plébánia épületből vezette el a párttitkárt egy számára biztonságos helyre.

Az esztelen vérengzésnek 18-an estek áldozatul, 110-en, pedig megsebesültek. A templomban meghaltak közt volt a 61 esztendő **Herciková Győzőné**, aki Szlovákiából jött meglátogatni testvérét. Abban a templomban fejezte be életét, amelyben 61 évvel azelőtt megkeresztelték.”

/Dr. Szántó Konrád OFM: Az 1956-os forradalom és a katolikus egyház. Szent Maximilián Lap-és Könyvkiadó Miskolc 1990 után? T: 06-46-356-911 50-51. old./

Szombat reggel – október 27-én – a szentmise után feldíszítettem az oltárt, a délutáni októberi litániához. Majd átmentem a vendéglőbe ebédelni. A pincér figyelmeztetett, amennyiben nem akarok a Nagygyűlésen résztvenni, kerülő úton induljak haza. Úgy tettem! Otthon összekaptam a holmimat, ami a délutáni tanításhoz szükséges. A kapuba érve, biciklimet magam előtt tolva, hirtelen repülőgépzúgás mellett éles lövés csattant fülemben.

Megdermedtünk. „Se té, se tova” nem mertem megmozdulni. Percek múlva, egy fekete pulóveres ötven év körüli nő tekerte örülten a kerékpárt előttünk az úttesten. Hátán tenyérnyi seb, szanaszét fröcskölődő vér hullott az út porába.. Utána nem sokkal két fiatalember üvöltve szaladt az utcán:” Száz halott! Kétszáz halott!”, majd egy harmadik ember jelent meg: „Aki kötni tud, azonnal menjen a templomba!”

Házi nénimre bízam a kerékpárom és elindultam segítségadásra. Aggódva szólt utánam Mariska néném:” Nagyon vigyázz magadra, mert, ha valami történik veled, hogyan számolok el Édesanyádnak!”

A templomból addigra átvitték a sebesülteket az orvosi rendelőbe, a halottakat, pedig a templom lépcsőjére fektették. Én a rendelőbe igyekeztem, kötni a sérülteket. Az udvar nagy része sebesültekkel volt tele. A szomszéd Erika fodrásznő „ölszámrá” hordta a stafírunkjából összerakott slingelt ágyneműjét, amit felhasogattunk kötszernak.

„Törje le a söprű fejét, a nyelével rögzítse a törött lábat!” – irányított a sérülteket osztályozó orvos. Kötöztem combközéptől leszakadt, csonkolt lábú férfit is. Mindenhol döbbenet. Meg is kérdezték nem kérünk-e nyugtatót a látottak miatt.

Lassan megérkeztek a mentő autók és a hívatásos ápolók / Talán fél óra, vagy ennél kevesebb. Időérzésem cserbenhagyott! /

A szakemberek átvették tőlünk a feladatokat, én elindultam a templomba. A téren csődületbe ütköztem. Felbőszült férfiak rángatták, ütötték a párttitkárt. Biztonsággal állították, ő hozta rájuk a bajt, mert a Nagygyűlés közepéig ott ült az elnöki asztalnál, majd eltűnt. Feltételezők szájából hallottam: Elment a párttitkár telefonálni: „Most akasztanak kilenc rendőrt a főtéren!”

Gémes Mihály plébános atya határozottan mellé állt és azt mondta:”Emberek nem volt elég a vérből? A ti kezetekhez ne tapadjon már vér! Bízzátok rám, majd én átadom az igazságszolgáltatásnak.” A megnyugtató szavakat csendesen tudomásul vették a körül álló emberek és átengedték a párttitkárt, hogy a plébániára bemenjen..

A vérrel áztatott templomba beléptem. Szembejött velem a halálsápadt sekrestyést: „Tanító néni, hogy lesz itt délután litánia? Én már háromszor elájultam. Nem tudom kitakarítani a templomot!”

„Jóska! Adjon egy rongyot, meg egy vödört!” szóltam rá teljesen gépiesen. Nem tudom, hogy tettem a dolgom, csak azt éreztem: nekem ezt meg kell tennem.

Hat vödör vért szedtem fel, és azután felmostam a templom kövezetét!

Közbe visszajöttek a repülők. A káplánunk kérdezte: „Nem fél tanító néni?”

„Isten kezében vagyunk!”

Emlékezetemben kutatva, mai napig nem tudom, hogy a lépcsőre fektetett halottakat mikor és kik vitték el.

A 6 órakor – litániára, hívó harangszóra a kinti lépcsők is megtisztultak.

Én akkor még nem ismertem a félelmet!

Órákkal később, álmomból – a rózsaszín leányszobában – vérszagra riadtam: a kezem, az orrom, minden érzékelő szervem a vér édeskés szagát hozta vissza. Alig vártam a reggelt. Kimenekültem a szobámból, de az udvaron is vérszag volt.

- Haza kell mennem Mezőtúrra! Nincs nálam a személyigazolványom!

A vasárnapi szentmise után mégis nekivágtam a haza vezető útnak.

Óbögön a révész, a tegnapi eseményektől megrettenve, nem akart átvinni a Tiszán. Közel másfél órás rimánkodás után átértem a túlsó partra, innen erőltetett biciklihajtással értem be Tiszaföldvárra, ami jó pár kilométer távolságra volt.

A zárt kapuk előtt álló posztoló rendőrök nem engedtek az épületbe, pedig csak a személyigazolványomat szerettem volna visszaszerezni. Közel órás szócsata után az egyik posztos bement az épületbe, s hamarosan engem is behívott.

A teremben k.b. 10 halálsápadt, rémült rendőr tartózkodott. A vezetőjük rögtön nekem szegezte a kérdést: "Hány rendőrt akasztottak fel Tiszakécskén?"

A kérdésre döbbenten válaszoltam: „Egyet sem! Himnuszt éneklő, békés emberekre lőtt a repülő!”

Ezek után részletes beszámolót kértek tőlem.

Személyimet visszakaptam, s mire utamat folytathattam délután három óra elmúlt.

Martfűnél már kezdett sötétedni. Mezőtúrtól hat kilométerre járva, jajgatást, kiabálást, lövéseket hallottam. Nem mertem folytatni az utat, mert a laktanyák mellett kellett volna elhaladnom, vagy a másik irányban, a csordajáráson át a temetőn keresztül vezetett az út. Visszafordultam és rádöbbsentem, hogy a lőszerraktárak mellett téblábolok. Végül is az út mellett körülbelül 1 kilométerre fekvő tanyába mentem be. Hamis kutyák csaholása és öt férfi fogadott. Menedéket kértem éjszakára. Hallani sem akartak róla. „Ilyen zűr-zavaros világban nem engedünk be senkit!”

„Rendben van! Akkor kísérjenek el a Törőhalmi iskolába, *Vidositsnéhoz!*”

„Maga ismeri a tanító néninket?”

„Hogyne! Együtt végeztünk Jászberényben.”

„No! Hogy is hívják magát?”

„Patkós Julianna!”

„Melyik Patkós?”

„Patkós Gábor, a Kiskúriából!”

„Hiszen az nekem az unokatestvérem!”

Ezek után „királyi ellátásban” volt részem. A finom csirkepaprikás után a pihe-puha derékaljon pillanatok alatt elszundítottam.

Kipihenve ébredtem és folytattam szüleimhez az utat. Megnyugodtam, Mezőtúron nem történt sebesülés. Amit hallottam az vaktölténnyel riasztó lövés volt.

Napokig nem mertem visszamenni Tiszakécskére. Az október 27.-i áldozatok temetési szertartáson már részt vettem.

A normális élet nehezen tért vissza az iskolába. Néha csak tíz gyerek jelent meg tanításra a négy osztályból. A kollegákkal összetalálkozva, kicseréltük a rémhírek által terjesztett értesüléseket:

„Ti Kerekdombiai itt vagytok. Azt hallottuk tanítóstól gyerekestül elvittek benneteket Szibériába?”

„Nahát, mi meg rólatok, Árkusiakról hallottuk ugyan ezt! Elsirattunk Benneteket!”

Hétvégén ismét Mezőtúrra akartam menni. A rév elkerülése miatt a Tiszaug-i hídon, kerülővel próbáltam hazajutni, Mesterszálláson keresztül. Rémületemre a dübörgő tankok, kilométer hosszant, lefoglalták az egész úttestet., Makó felől, Kunszentmártonon át, Budapest fele haladva. Az árokparton evickélve tudtam csak tovább haladni.

Ez az élmény leszoktatott a kerékpár túrákról. Áttértem a vonat közlekedésre. Ez sem nyújtott teljes biztonságot 1956-57 telén. A közel négy órás csatlakozási várakozás a szolnoki régi váróhelyiségekben, a percenkénti igazoltatások kényszere juttatott oda, hogy beadtam Budapestre az áthelyezési kérelmemet a megyei Központba, Kecskemétre.

Miután a két hónapig nem kaptam visszajelzést, önként felmondtam a tiszakécskei munkahelyemet, hogy felvállaljam a **Regőczi atya** által összegyűjtött 14 árva gyermek nevelését Máriaremetén.

/Regőczi atya édesanyjának a házába helyezte el a gyerekeket, Én anyjuk helyett anyjuk lettem, míg ők óvodába, iskolába jártak./

A rendőrség gyakran zaklatott, Tevékenységem 1958-ban befejeződött. Pártfoglaltjaimat állami gondozásba helyezték.

Pályafutásom nyílt titok volt az oktatás területén. Munkát alig, ill. egyáltalán nem kaptam. A véglegesített munkahelyemre 1959-ben érkeztem a XVI. kerületbe, ahonnan nyugdíjba távoztam.

50 év elteltével – mikor ezeket a sorokat diktálom unokahúgomnak: *Szűcs Lászlóné született Horváth Erzsébetnek* – az események kristálytisztá valóságban jelennek meg emlékezetemben.

Készítésem régi időkre visszavezethető: Történelmünk IGAZI ARCULATÁT meg kell örökíteni utódaink számára.

Budapest, 2007-01-12

Patkós Julianna
1165. Budapest, Anilin utca 14
T: /1/ 407-39-59